

Galvinieka tiesības un pienākumi

2022-02-28

Olavs Cers, SIA "Zvērinātu advokātu birojs CersJurkāns", partneris, valdes loceklis, zvērināts advokāts

Galvojumu tēma ir aktuāla gan fiziskām, gan juridiskām personām, taču praksē galvojumus biežāk prasa tieši komersantu dalībniekiem – fiziskām personām. Aplūkosim būtiskākos jautājumus, kas par šo tēmu jāzina ikvienam galvotājam un galvojumaņēmējam.

Teju katrs komersants savas saimnieciskās darbības ietvaros saskāries ar galvojuma līgumiem. Galvojums samērā bieži nepieciešams, lai varētu saņemt aizdevumus, kā arī noslēgtu citus darījumus, kuru ietvaros sadarbības partnerim vajag papildu garantijas parāda saistību izpildes nodrošināšanai. Galvojumu parasti izvēlas kā papildu garantu citiem saistību tiesību pastiprināšanas līdzekļiem un saistību izpildes nodrošināšanas veidiem (piemēram, hipotēkai, komercķīlai, līgumsodam u.c.).

Kas ir galvojums?

Civillikuma (CL) 1692. pantā (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1692>) noteikts, ka galvojums ir līgumiski uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas saistību, neatbrīvojot pēdējo no viņas saistības pret kreditoru. Tādējādi galvojums ir galvinieka personiska saistība, kas dota, lai nodrošinātu nevis savu, bet gan trešās personas, t.i., galvenā parādnieka, saistību izpildi pret kreditoru. Galvinieka saistība nepastāv bez galvenā parādnieka saistības. Beidzoties galvenā parādnieka saistībai, beidzas arī galvojums.

Vēsturiski galvojums veidojies kā personiska atbildība – pienākums atbildēt ar savu galvu (likt galvu ķīlā). Proti, tā bija ne tikai mantiska, bet arī personiska atbildība par saistības neizpildi. Šobrīd galvojumam ir tikai mantisks raksturs – ja parādnieks nevar savlaikus un pilnībā norēķināties ar kreditoru, parāda samaksu prasa no galvinieka.

Pamatnosacījumi un pienākumi

Vispirms jāņem vērā, ka saskaņā ar CL 1695. pantu (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1695>) galvojumam nepieciešama rakstiska forma. Ja galvojums nav rakstveidā, tad CL (<https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums>) paredzētās galvojuma tiesiskās sekas neiestājas.

Būtiskākais galvinieka pienākums izriet no galvojuma būtības – atbildēt par galvenā parādnieka saistību. Turklāt galviniekam jāņem vērā, ka galvojums paredz pienākumu atbildēt ne tikai par pamatparādu, bet arī par blakus prasījumiem, parādnieka vainas vai nokavējuma dēļ nodarītiem zaudējumiem un tiesu izdevumiem.

Vienlaikus, ja kreditors tam piekrīt, galvinieks var uzņemties galvot arī par mazāku summu, nekā ir galvenais parāds, vai galvot ar nosacījumu. Ja galvojums izsniegts ar nosacījumu (parāda summas, galvojuma termiņa vai citā ziņā), kreditors no galvinieka var prasīt un galviniekam jāatbild tikai par to, ko tas uzņēmies.

Aplūkojot virspusēji, galvojuma būtība ir samērā vienkārša. Piemēram, ja iestājies aizdevuma atmaksas termiņš, bet parādnieks aizdevumu nav atmaksājis, kreditors var vērsties ar prasījumu pret galvinieku, kam rodas tiesisks pienākums izpildīt saistības galvenā parādnieka vietā. Taču ir arī dažādas juridiskās nianšes.

Viena no niansēm ir divi atšķirīgie galvojuma veidi:

- » ekspromisoriskais galvojums, kura ietvaros galvinieks atbild kreditoram "kā pats parādnieks";
- » neekspromisoriskais galvojums, kura gadījumā galvinieks atbild kreditoram secīgi pēc parādnieka.

Neekspromisoriskā galvojuma gadījumā kreditoram vispirms jāvēršas ar piedziņu pie parādnieka. Tikai tad, ja piedziņa no tā nav iespējama, piemēram, parādniekam nav naudas līdzekļu vai mantas, uz ko vērst piedziņu, ir pierādīta galvenā parādnieka faktiskā maksātnespēja vai galvenais parādnieks atrodas prombūtnē, kreditors var vērsties ar prasījumiem pret galvinieku. Šis galvojuma veids izriet no CL 1702. panta (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1702>) 1. daļas, taču praksē to lieto reti, jo tas nav izdevīgs kreditoram.

Biežāk izmantots ir ekspromisoriskais galvojums, kura ietvaros galvinieks atbild "kā pats parādnieks", proti, kā paredzēts CL 1702. panta (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1702>) 2. daļā, kreditors ar prasībām uzreiz var vērsties arī pret pašu galvinieku. Šī galvojuma gadījumā galvinieks nav tiesīgs iebilst, lai kreditors ar piedziņas prasību vispirms vērstos pie galvenā parādnieka.

Saistībā ar tiesiskajiem pienākumiem, kas izriet no galvojuma, būtiski ņemt vērā, ka galvojuma saistības pāriet galvinieka mantiniekiem. Atbilstoši CL 707. pantam (<https://likumi.lv/ta/id/90222-civillikums-otra-dala-mantojuma-tiesibas#p707>) mantojuma atstājēja kreditori var vērsties ar saviem prasījumiem pie mantiniekā, kam, ja no mantojuma nepietiek, jāsamaksā parādi no savas mantas. Tas noteikts arī Senāta Civillietu departamenta 2017. gada 26. maija spriedumā lietā SKC-168/2017 (<http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5154>).

Galvinieka tiesības

Aplūkojot galvinieka tiesības, jānorāda, ka daļa no tām izlietojamas attiecībā pret kreditoru (CL 1701.-1703. pants (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1701>)), bet daļa – pret galveno parādnieku (CL 1704.-1709. pants (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1704>)).

Būtiskākās galvinieka tiesības attiecībā pret kreditoru ir tiesības izlietot visas galvenā parādnieka ierunas, izņemot tās, pret ko kreditors tieši gribējis nodrošināties ar galvojumu vai kuru izlietošana tieši saistīta ar galvenā parādnieka personu. Galvenā parādnieka ierunas ir jebkuri materiāltiesiski iebildumi, kas katrā situācijā ir individuāli un atšķirīgi. Proti, tie var būt jebkuri iebildumi, kas liedz kreditoram realizēt savu prasījumu attiecīgajā brīdī vai vispār. Piemēram, saistībām nav iestāties izpildes termiņš, kreditora prasījuma tiesības vairs nepastāv (izpildījuma, noilguma u.c. iemeslu dēļ), darījums ar galveno parādnieku atzīts par spēkā neesošu, saistību izpildi traucējuši nepārvaramas varas apstākļi u.c. Tādējādi galviniekam ir tiesības norādīt uz visiem apstākļiem un argumentiem, kas liedz kreditoram prasīt un saņemt saistību izpildi gan pret galveno parādnieku, gan galvinieku.

Ja galvojums nav rakstveidā, tad CL paredzētās galvojuma tiesiskās sekas neiestājas

---

Savukārt tad, ja prasība pret galvinieku jau celta tiesā, galvinieks var izlietot arī visus Civilprocesa likumā (<https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>) paredzētos procesuālos aizsardzības līdzekļus (celt iebildumus vai pretprasību, pieteikt procesuālos lūgumus u.c.).

Tā kā iespējamo galvinieka ierunu ir samērā daudz, tad kā piemēru aplūkošu vienu no praksē biežāk izmantotajām ierunām. Proti, vai galviniekam ir jāatbild par saistībām, ja kreditors un galvenais parādnieks jau pēc galvojuma līguma noslēgšanas veikuši grozījumus sākotnējā darījumā (kura izpildes nodrošināšanai izsniegts galvojums), mainot līguma darbības termiņu, galvenā parāda summu vai citus noteikumus? Nereti šādās situācijās kreditors "piemirsis" par veiktajiem grozījumiem informēt galvinieku, uzskatot, ka viss, kas attiecināms uz galveno parādnieku, automātiski piemērojams arī galviniekam.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka tad, ja pēc galvojuma saistības uzņemšanās bez galvinieka līdzdalības un piekrišanas notiek vienošanās starp kreditoru un parādnieku par parāda saistību grozīšanu, galviniekam šāda saistību grozīšana ir saistoša tikai tad, ja viņam tā ir zināma un galvinieks to pozitīvi akceptējis.[1] Galvinieks ir aizsargājams pret vēlākiem (galviniekam neizdevīgiem) galvenās saistības grozījumiem (paplašinājumiem), ciktāl tie izriet no kreditora un galvenā parādnieka vienošanās, kas noslēgta pēc galvojuma došanas un bez galvinieka piekrišanas. Šādi galviniekam neizdevīgi grozījumi (paplašinājumi) tam ir saistoši tikai tad, ja viņš noteikti tiem piekritis ar rakstiskā formā paustu gribas izteikumu.

Senāta Civillietu departaments 2017. gada 11. decembra spriedumā lietā SKC-292/2017 (<http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5284>) atzinis, ka tad, ja pēc galvojuma saistības uzņemšanās bez galvinieka

(<http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/0201702220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1708>), ka tad, ja pēc galvojuma saistības uzņemšanas bez galvinieka piekrišanas notiek vienošanās starp kreditoru un parādnieku par parāda saistību grozīšanu, galviniekam šādas saistību izmaiņas ir saistošas tikai tad, ja tā viņam ir zināmas un galvinieks tām piekritis. Piemēram, galvinieku nesaista kreditora un galvenā parādnieka papildu vienošanās par parāda summas palielināšanu, ja viņš tam nav rakstiski piekritis.

Tiesību doktrīnā un tiesu praksē paustās atziņas vērtējamas kā pareizas un taisnīgas, jo galvojums nenozīmē beznosacījuma atbildību. Ja galvojums sniegts par konkrētu saistību – tādu, kāda tā ir galvojuma izsniegšanas brīdī, nebūtu pareizi uzskatīt, ka visi vēlākie saistības grozījumi automātiski attiecināmi uz galvinieku, ja vien, protams, galvinieks nav šīs izmaiņas akceptējis. Galviniekam ir tiesības zināt, par ko viņš galvojis, un arī pienākums atbildēt tieši par to, par ko dots galvojums.

Ja galvojums sniegts par konkrētu saistību – tādu, kāda tā ir galvojuma izsniegšanas brīdī, nebūtu pareizi uzskatīt, ka visi vēlākie saistības grozījumi automātiski attiecināmi uz galvinieku

Ierunu izmantošana ir viena no būtiskākajām galvinieka tiesisko interešu aizsardzības garantijām, ko var un vajag izmantot, īpaši ņemot vērā CL 1708. pantu (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1708>), kurā paredzēts, ka tad, ja galvinieks neizlieto viņam zināmos iebildumus un ierunas un labprātīgi samaksā parādu bez galvenā parādnieka piekrišanas, tad iebildumus, ko galvinieks varēja izlietot pret kreditoru, bet neizlietoja, galvenais parādnieks var izmantot pret galvinieku un tā celto regresa prasību. Tādējādi iebildumu un ierunu neizmantošana var pat radīt situāciju, kad galvinieks var zaudēt iespēju regresa prasības ceļā atgūt samaksāto no galvenā parādnieka.

Galvinieka tiesības pret parādnieku

Galvinieks, kas izpilda parādnieka saistības kreditora labā, ir tiesīgs celt regresa prasību pret galveno parādnieku. Šādas tiesības galviniekam rodas, ja tas atdevis parādu vai tāda daļu vai ar tiesas spriedumu viņam uzlikts pienākums to atmaksāt (CL 1705. pants (<https://likumi.lv/ta/id/90220-civillikums-ceturta-dala-saistibu-tiesibas#p1705>)).

Tādējādi fakts, ka galvinieks apmierinājis kreditora prasību, neatbrīvo galveno parādnieku no viņa parāda, un galviniekam, kurš atlīdzinājis kreditoram, ir tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku, norādīts Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 22. janvāra spriedumā lietā SKC-27/2013 (<http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3022>). Tā ir galvojuma atšķirība no, piemēram, ķīlas. Galvojuma gadījumā galvinieks pilda akcesoru (papildu) saistību, kas ļauj izlietot regresa prasību, savukārt ķīlas devējam CL (<https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums>) nav paredzētas tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku.

Praksē tomēr ir pamats šaubām par galvinieka reālajām iespējām atgūt no galvenā parādnieka kreditoram samaksāto parādu. Ja kreditors nav varējis panākt saistību izpildi no galvenā parādnieka, tad ar lielu ticamību pieļaujams, ka tas var neizdoties arī galviniekam ar regresa prasību. Arī tad, ja galvenais parādnieks jau kļuvis maksātnespējīgs, galvinieka samaksātā parāda atgūšana praktiski nav iespējama.

Jāapzinās sekas

Nobeigumā jānorāda, ka bieži vien galvinieki, dodot galvojumu, neapzinās tā tiesiskās un ekonomiskās sekas. Galvojuma noformēšanai nav nepieciešami finanšu ieguldījumi vai papildu procedūras. Tomēr prakse liecina, ka galvojumus dot ir viegli, bet ir grūti tos pēc tam izpildīt. Kamēr galvenais parādnieks pilda savas saistības, galviniekam mantiskas sekas nedraud. Problēmas ir tad, ja galvenajam parādniekam rodas objektīvas vai subjektīvas grūtības izpildīt savas saistības. Šādā gadījumā galviniekam var būt jāatbild ar visu savu mantu, kā rezultātā galvojuma juridiskās un ekonomiskās sekas var izrādīties arī smagas un neatgriezeniskas, rezultējoties pat ar pilnīgu mantas zaudēšanu un tam sekojošu maksātnespēju.

Līdz ar to, uzņemoties galvojumu, galviniekam ir būtiski apzināties visus no tā izrietošos riskus. Ja vien situācija to pieļauj, galviniekam jāizvēlas galvot ar nosacījumiem (vismaz summas un termiņu ziņā). Tāpat arī brīdī, kad kreditors pieprasa no galvinieka saistību izpildi, tam nekavējoties jāreaģē, savlaikus un pilnvērtīgi izmantojot likumā paredzētās iespējas savu tiesisko un ekonomisko interešu aizsardzībai. Tieši apstākļi, ka galvinieks atbild ar visu savu mantu, akcentē galvojuma būtiskumu un prasa galviniekam "nezaudēt galvu" situācijā, kad galvenais parādnieks nevar izpildīt savu saistību.

[1] Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā, "Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.)", Rīga, 2000.

